

การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงป่าแป๋ ผ่านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

The Consciousness Raising in Preserving of Miang Pa Pae Local Wisdom
through the Participatory Learning Management Integration

สำเนา หมิ่นแจ่ม

Samnao Muenjaem

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University

E-mail: samnao_mue@cmru.ac.th

(Received : May 28, 2020 Revised : January 11, 2021 Accepted : January 28, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกและศึกษาผลการใช้รูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงที่มีต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา ประชากรคือนักเรียนจำนวน 128 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แนวทางการระดมสมอง แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบสัมภาษณ์ชุมชน แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ แบบประเมินคุณภาพของคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียง และแบบวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียง และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบพบว่ารูปแบบ มีคุณภาพด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการใช้รูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงพบว่า ค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผ่านเกณฑ์ที่โรงเรียนร่วมกันกำหนดไว้ทุกระดับชั้น

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ สร้างจิตสำนึก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาเหมียง

Abstract

The purposes of this research were 1) to construct a model for consciousness-raising of Miang local wisdom, and 2) to study the effect of using a model on Pa Pae Wittaya school student's consciousness in preserving of Miang local wisdom. The population was 128 students. The research instruments were the document analysis form, the brainstorming guidelines, the participation behavior observation form, the observation form for teaching behavior of teachers, the Interview form for people in the community, the interview form for opinions, the student achievement score form, the quality assessment form of Miang local wisdom manual, the consciousness measure in conserving Miang local wisdom. The quantitative data were analyzed by percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data were analyzed by content analysis.

The research findings were summarized as follows: The model for consciousness-raising of Miang local wisdom included four components 1) principles 2) objective 3) the process and 4) the conditions. The model evaluation found that the model had the quality of its feasibility, usefulness, appropriateness, and validity at the highest level. The results of using a model on Pa Pae Wittaya school student's achievement and consciousness in preserving Miang local wisdom. The average percentage of consciousness scores in preserving the local wisdom of all students passed the school criteria.

Keywords: The conservation, Consciousness raising, Local wisdom, Miang

บทนำ

จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ให้ดำเนินการรวบรวมรักษาพรรณพืชต่างๆ ที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์ไปให้ยังคงอยู่คู่ผืนแผ่นดินไทยซึ่งดำเนินงานภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ปัจจุบันได้กำหนดกรอบแนวคิดออกเป็น 3 กรอบการดำเนินงาน คือ กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร กรอบการใช้ประโยชน์และกรอบการสร้างจิตสำนึก พร้อมทั้งกำหนดกิจกรรมตามกรอบดังกล่าวขึ้น 8 กิจกรรมหลัก โดยมีพืชอนุรักษ์ประกอบด้วย กล้วยไม้ ทุเรียน สัก มะเกี๋ยง น้อยหน่าเครือ ชาเมี่ยง มะกิ้ง ตีนช้างตอย และยางนา (Plant Genetic Conservation Project Office Under The Royal initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn, 2019)

จากการสำรวจพื้นที่ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตำบลป่าแป๋ มีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ซึ่งเหมาะแก่การปลูกชาเมี่ยงที่มีคุณภาพ ประชากรร้อยละ 80 ปลูกชาเมี่ยง อย่างไรก็ตามแนวโน้มการปลูกชาเมี่ยงกำลังลดลง เนื่องจากกลุ่มคนที่บริโภคชาเมี่ยงส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุปริมาณความต้องการในการบริโภคจึงลดลง เป็นสาเหตุทำให้เกษตรกรบนพื้นที่สูงหันไปปลูกพืชอื่นทดแทน เช่น กาแฟ อะโวคาโด และเสาวรส (Papae Subdistrict Administrative Organization, 2015, p.11-36) จากสถานการณ์ดังที่ได้กล่าวมาทำให้ชาเมี่ยงภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีสรรพคุณมากมาย อาทิ ช่วยกระตุ้นให้สามารถทำงานได้ยาวนานกว่าปกติ ช่วยแก้กระหาย ช่วยย่อยอาหาร แก้อ่อนใน ลดไขมัน ช่วยชะล้างสารพิษออกจากร่างกาย ช่วยให้ระบบขับถ่ายดีขึ้น ช่วยกระตุ้นให้ระบบประสาทให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพกำลังจะสูญหายไปกับคนรุ่นเก่า ส่งผลให้ชาเมี่ยงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการดำรงชีพของบรรพบุรุษกำลังถูกทอดทิ้ง ถึงแม้ว่าจะมีนักวิจัยจากหลายหน่วยงานเข้ามาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในหลายรูปแบบ แต่ยังไม่พบว่ามีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ชาเมี่ยงภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลป่าแป๋ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

โรงเรียนป่าแป๋วิทยาเป็นหน่วยงานบริการและสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลป่าแป๋ มีเขตพื้นที่บริการการศึกษาในระดับประถมศึกษา 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านป่าแป๋ บ้านแม่ น้ำแม่ บ้านปางลัน บ้านป่าผา และบ้านห้วยพระเจ้า ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีเขตพื้นที่บริการเพิ่มขึ้นอีก 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่เลา และบ้านแม่แม่ม มีหน้าที่จัดการศึกษาตามนโยบายของรัฐบาลให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาสอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชน อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบกับทางโรงเรียนได้เป็นสมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีตั้งแต่วันที่ 8 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา (Papae Witthaya School, 2018, p.3-6) สำหรับปีนี้ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนได้ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของชาเมี่ยงจึงได้ร่วมกันกำหนดชาเมี่ยงเป็นพืชในการอนุรักษ์ และยินดีเข้ามา

มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยโดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหา จัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาเมียง นิเทศติดตาม และสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของ Phongthong (2016, p.40) & Pathan (2015, p.16) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมคือการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนการดำเนินงาน ปฏิบัติตามแผน ควบคุม ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้นอกจากจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้วิจัยแล้วยังเป็นงานวิจัยที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับครูโรงเรียนป่าแป๋วิทยาให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการใช้ งานวิจัยมาพัฒนาผู้เรียนซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงป่าแป๋ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ อันจะส่งผลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยาและคนในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียนโรงเรียน ป่าแป๋วิทยาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงที่มีต่อ จิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร

ประชากรได้แก่ นักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 และภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 128 คน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยมี 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียน โรงเรียนป่าแป๋วิทยาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลบริบทโรงเรียน

1.1 การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแผนปฏิบัติการ การประจำปี รายงานประเมินตนเองของสถานศึกษา ทำเนียบข้าราชการครูและทะเบียนนักเรียน ผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของนักเรียน บันทึกหลังการสอนของครู เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของครู นักเรียน บุคลากรทางการศึกษา และการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ผ่านมา

1.2 การสัมภาษณ์ชุมชน เป็นการสัมภาษณ์ชุมชนเกี่ยวกับความภาคภูมิใจ สภาพปัจจุบัน ความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

1.3 การวิเคราะห์สถานการณ์ของโรงเรียน เป็นการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดมสมอง (Brainstorming) เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ของโรงเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียน สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอน ความต้องการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง และบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

2. การสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียน โรงเรียนป่าแป๋วิทยาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ

2.1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบ และแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง

2.2 การจัดทำร่างรูปแบบ เป็นการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำร่างรูปแบบ โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่คณะครู และปฏิบัติจัดทำร่างรูปแบบโดยนำข้อมูลการสัมภาษณ์ชุมชน และการวิเคราะห์สถานการณ์โรงเรียนมาสร้างเป็นร่างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2.3 การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ

2.3.1 จัดประชุมกลุ่มโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาวิพากษ์ความถูกต้อง ความชัดเจนของรูปแบบ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำไปปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของรูปแบบให้สมบูรณ์

2.3.2 นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและประเมินรูปแบบในด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงที่มีต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การนำรูปแบบไปใช้ในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการนำรูปแบบการสร้างจิตสำนึกไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ของนักเรียนต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง โดยครูได้นำแผนการจัดการเรียนรู้มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1 การสร้างความตระหนัก

1.2 การจัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง

1.3 การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง

1.4 การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.5 การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลผลการใช้รูปแบบ

2.1 ผู้วิจัยกับผู้บริหารโรงเรียนร่วมกันสังเกตพฤติกรรมของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม และจัดประชุมเป็นระยะเพื่อสอบถามปัญหา ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

2.2 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ให้ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู นักเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาได้รับทราบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบวิเคราะห์เอกสาร 2) แนวทางการระดมสมอง 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 4) แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู 5) แบบสัมภาษณ์ชุมชน 6) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 7) แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ 8) แบบประเมินคุณภาพของคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง 9) แบบวัดจิตสำนึกในอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง

ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร แนวคำถามการระดมสมอง แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบสัมภาษณ์ชุมชน และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีขั้นตอนดังนี้ 1) วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) วิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย จากเอกสาร ตำราและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง ป่าผ่านการบูรณาการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 3) กำหนดประเด็นหลักและประเด็นย่อยของคำถามหรือข้อความให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4) ศึกษาวิธีการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร แนวทางการระดมสมอง แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ กำหนดรูปแบบของเครื่องมือประเภทนั้น ๆ 5) กำหนดข้อความหรือข้อความในแต่ละประเด็นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับประเด็นสำคัญแต่ละประเด็น 6) สร้างข้อความคำถามหรือข้อความและเรียงลำดับ 7) นำแบบวิเคราะห์เอกสาร แนวคำถามการระดมสมอง แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบสัมภาษณ์ชุมชน และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60 – 1.00 ทุกฉบับ 8) ปรับปรุงแก้ไขข้อความตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ 9) จัดพิมพ์ทำเป็นฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษา วิเคราะห์ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการประเมินโครงการที่พัฒนาขึ้นโดยคณะกรรมการร่วมพัฒนามาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (Joint Committee on Standards for Education Evaluation) โดยปรับปรุงจาก Buosoute (2012, p.183-186) นำมากำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการที่เป็นคุณภาพของรูปแบบจำนวน 4 ด้านคือความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และ ความถูกต้อง 2) นำนิยามเชิงปฏิบัติการทั้ง 4 ด้าน มาสร้างข้อความคำถาม

สำหรับการประเมินคุณภาพของรูปแบบ เป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ ครอบคลุมตัวแปรคุณภาพ 4 ด้าน และคำถามปลายเปิดสำหรับข้อคิดเห็นเพิ่มเติม 3) นำแบบประเมินคุณภาพของรูปแบบไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลและการใช้ภาษาจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความถูกต้อง ชัดเจนของภาษาและความสอดคล้องของนิยามตัวแปร หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความถูกต้อง มีความเหมาะสมทางภาษามีข้อคำถามสอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษา และสามารถวัดได้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษา

3. แบบประเมินคุณภาพของคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบประเมินคุณภาพของคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) สร้างแบบประเมินคุณภาพของคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง 3) นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษา หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความถูกต้อง มีความเหมาะสมทางภาษา มีข้อคำถามสอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษา และสามารถวัดได้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษา 4) นำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 5) จัดพิมพ์ทำเป็นฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. แบบวัดจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบวัดจิตสำนึกของนักเรียนแต่ละระดับชั้น 2) สร้างแบบวัดจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย เครื่องมือ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีลักษณะเป็นการวาดภาพและเขียนบรรยายใต้ภาพจิตสำนึกการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และฉบับที่ 2 สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีลักษณะเป็น ข้อคำถามความคิดเห็น 3 ด้าน คือ ด้านการรับรู้ ด้านเจตคติ และ ด้านการปฏิบัติ มาตรฐานค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 3) นำแบบวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษา หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความถูกต้อง มีความเหมาะสมทางภาษามีข้อคำถามสอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษา และสามารถวัดได้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษา 4) นำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 5) จัดพิมพ์ทำเป็นฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผลการวิเคราะห์เอกสารจากแผนปฏิบัติการของโรงเรียน รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา

2. ผลการสัมภาษณ์ครู ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ความต้องการของชุมชนและโรงเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียนในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

3. ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ จากคุณลักษณะของผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สภาพปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสร้างจิตสำนึกภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง

4. ผลการประชุมกลุ่มในการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ และผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ

5. ผลการสังเกตพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องขณะดำเนินกิจกรรม โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต เพื่อสังเกตปรากฏการณ์ (Phenomena) ที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียนอย่างละเอียดรอบคอบ โดยมุ่งศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมระหว่างครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนักเรียนบรรยากาศการเรียนรู้ ประกอบกับการจดบันทึกข้อมูลเชิงปริมาณจากการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของครูในภาคสนาม

6. การประเมินจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร การระดมสมอง การสังเกต และการสัมภาษณ์ มาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบข้อมูล และหาข้อสรุปโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการประเมินคุณภาพของรูปแบบ การประเมินจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง ใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. การประเมินจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง ใช้ค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนจิตสำนึกของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ดังนี้

คะแนน 4 - 5 หมายถึง มีการรับรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับสูง

คะแนน 2 - 3 หมายถึง มีการรับรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับปานกลาง

คะแนน 0 - 1 หมายถึง มีการรับรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับต่ำ

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังนี้

คะแนน 41 - 60 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับสูง

คะแนน 21 - 40 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับปานกลาง

คะแนน 0 - 20 หมายถึง มีจิตสำนึกในระดับต่ำ

4. เกณฑ์การผ่านคะแนนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่1-3 คือ 4 คะแนนขึ้นไป และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ 41 คะแนนขึ้นไป

ผลการวิจัย**ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม**

1. รูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ประกอบด้วย หลักการมีส่วนร่วม หลักการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และหลักการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ คือ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง ประกอบด้วย ขั้นตอนสร้างความตระหนัก ขั้นตอนจัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง ขั้นตอนออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และขั้นตอนสะท้อนผลการปฏิบัติงาน องค์ประกอบที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและได้ฝึกปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ ดังภาพที่ 1

รูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา
ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

Figure 1 A model of creating awareness in the conservation of Chamiang local wisdom among students of Pa Pae Wittaya School through a participatory learning management process

2. ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่ามีคุณภาพด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องในระดับมากที่สุด และในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สรุปได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับเกณฑ์การผ่านที่โรงเรียนกำหนด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับเกณฑ์การผ่านที่โรงเรียนกำหนด

ระดับชั้น	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ผลการเปรียบเทียบกับเกณฑ์
ประถมศึกษาปีที่ 1(N=15)	5	5.00	ผ่าน
ประถมศึกษาปีที่ 2(N=6)	5	5.00	ผ่าน
ประถมศึกษาปีที่ 3(N=16)	5	4.75	ผ่าน
ประถมศึกษาปีที่ 4(N=9)	60	54.56	ผ่าน
ประถมศึกษาปีที่ 5(N=15)	60	54.47	ผ่าน
ประถมศึกษาปีที่ 6(N=13)	60	54.56	ผ่าน
มัธยมศึกษาปีที่ 1 (N=21)	60	53.80	ผ่าน
มัธยมศึกษาปีที่ 2 (N=18)	60	54.24	ผ่าน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 (N=15)	60	48.87	ผ่าน

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกระดับชั้น

2. ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียง พบว่า ครูได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง นักวิจัยร่วมช่วยเหลือครูในโรงเรียนทำให้โรงเรียนได้คู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียง ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่นำเอาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนได้แนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม สามารถเก็บรักษาไว้ได้อย่างเป็นลายลักษณ์

อักษร ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นคือ ครูมีภาระงานมากที่นอกเหนือจากงานสอนทำให้การดำเนินงานตามกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามวันและเวลาที่กำหนดไว้

2.2 ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงพบว่า ชุมชนมีความรู้สึกดีใจที่มีหน่วยงานทางการศึกษามาช่วยเหลือในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงที่ชุมชนเกิดความกังวลว่าจะสูญหาย ขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนรู้โดยความร่วมมือของโรงเรียน ทำให้ชุมชนและโรงเรียนเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการจัดกิจกรรมที่ดีที่ช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาเมียง

2.3 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง พบว่า นักเรียนมีความสนุกสนานในการเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดให้ เกิดการเห็นคุณค่าและประโยชน์ของชาเมียง นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเมียงมากขึ้น ได้ผลิตภัณท์จากชาเมียงกลับบ้าน ภูมิปัญญาชาเมียงทำให้เกิดอาชีพได้หลากหลายอาชีพ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า ได้รูปแบบการสร้างจิตสำนึกของนักเรียนต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและผ่านการนำไปทดลองใช้พัฒนาในสถานการณ์จริง สามารถนำไปขยายผลยังโรงเรียนอื่นที่สภาพบริบทและความต้องการในลักษณะเดียวกันได้ ซึ่งเป็นกระบวนการในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research & development) ที่ได้จากการศึกษากระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธีวิจัยทั้งการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ (Kanjanawasee, 2016, p.6) นำมาออกแบบขั้นตอนการวิจัยได้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลบริบทโรงเรียนจากศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ชุมชน และการวิเคราะห์สถานการณ์ของโรงเรียน โดยถือว่าการนำกระบวนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) มาใช้ในการศึกษาข้อมูล ทำการศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพบริบทเบื้องต้นที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของชุมชน ผ่านกระบวนการเอาใจใส่และจริงจังในการลงพื้นที่พัฒนา จึงทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน ภูมิปัญญาและโรงเรียน หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาใช้ในขั้นตอนที่ 2) การสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง ดำเนินการศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบจัดทำร่างรูปแบบ และตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ โดยทำการสร้างและพัฒนาแบบนั้น ผู้วิจัยได้นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ โดยการให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียง ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ นิเทศติดตาม และสะท้อนผลการปฏิบัติงานสอดคล้องกับ Jaritped (2014, p.27) ซึ่งได้เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินเพื่อขับเคลื่อนให้

กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน เกิดความผูกพัน และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกัน จากนั้นนำรูปแบบไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพทำให้ได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ก่อนการนำไปใช้ สำหรับระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงของนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การนำรูปแบบไปใช้ในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในขั้นตอนของการนำรูปแบบไปใช้ในการสร้างจิตสำนึก ได้นำไปใช้กับนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา โดยดำเนินการตามขั้นตอนในรูปแบบ สร้างความตระหนักแก่ชุมชน ผู้บริหาร ครูและนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา จัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครูและชุมชน ทำให้ได้คู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียง จำนวน 1 ชุด และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ 1) การปลูกชาเหมียง 2) เหมียง 3) ชาขง 4) ชามะนาว 5) สบู่ชาเหมียง 6) น้ำยาล้างจาน และ 7) หมอนใบชา นำมาออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สะท้อนผลการปฏิบัติงาน หลังจากนั้นจึงดำเนินการในขั้นตอนที่ 2) ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการใช้รูปแบบทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งนี้ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาจิตสำนึกในครั้งนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับขั้นตอนการวิจัยของ Tawarit, Soonthornroj & Jansaeng (2016) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคม โดยการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 3 ประการ คือ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคม 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้กระบวนการทางสังคม จากขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและพัฒนาแบบทำให้ได้รูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่มีคุณภาพผ่านการทดลองใช้กับสถานการณ์จริง เกิดประโยชน์และตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อดีของการวิจัยและพัฒนาที่ Pengsawat (2009, p.8) ได้กล่าวไว้ว่า ทำให้ได้ผลผลิตที่นำไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรและองค์การเป็นเสมือนเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีความหมายและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ เนื่องจากกระบวนการวิจัยและพัฒนาเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องว่าจะนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายโจทย์การวิจัย และสนับสนุนการวิจัยได้ผลผลิตที่เชื่อมโยงกับสภาพวิถีการดำเนินชีวิตและการทำงานอย่างสอดคล้องกลมกลืน รวมทั้งตอบสนองความต้องการจำเป็นในการใช้งานของผู้ใช้อย่างแท้จริง

2. ผลการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงของนักเรียนที่พบว่า ค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเหมียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผ่านเกณฑ์ที่โรงเรียนร่วมกันกำหนดไว้ทุกระดับชั้น ทั้งนี้เนื่องจากในรูปแบบการสร้างจิตสำนึกของนักเรียน ได้กำหนดกระบวนการพัฒนาให้มีการบูรณาการจัดการจัดการเรียนรู้โดยนำภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นที่นักเรียนมีความคุ้นเคยมาสร้างเป็นคู่มือ เขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ผ่านกระบวนการออกแบบและดำเนินการอย่างมีขั้นตอน และมีการตรวจสอบ

คุณภาพโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในเนื้อหาวิชาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนเห็นความสำคัญของสิ่งที่ได้เรียนรู้ ดังแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่การเรียนการสอนที่ว่า การเรียนที่นำเนื้อหาภูมิปัญญาไทย และวิธีการสอนแบบภูมิปัญญาไทยมาสอนให้นักเรียนโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดแทรกเข้าสู่เนื้อหาวิชาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับชั้น ซึ่งทั้งเนื้อหาวิธีสอน จำนวนคาบ และเวลาเรียน ขึ้นอยู่กับการกำหนดร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน การเรียนรูปแบบนี้โรงเรียนต้องสำรวจความต้องการและศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งด้านเนื้อหา ผู้สอน และผลกระทบต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม นำมาจัดทำเป็นเนื้อหาวิชาภูมิปัญญาไทยซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีคะแนนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยของนักเรียนสูงขึ้น (Kaewdaeng, 2003, p.230-241) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงลำดับขั้นการเกิดจิตสำนึกโดยเริ่มจากการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งความรู้ความเข้าใจถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเห็นคุณค่า ความสำคัญ และประโยชน์อันจะนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ Suttiyotin (2016, p.1) ได้สรุปวิธีการสร้างและการปลูกฝังจิตสำนึกไว้ว่า ควรมีวิธีการ 8 วิธี โดยต้องอาศัยบุคคล ระบบกลไก และการสื่อสารเป็นพลังขับเคลื่อนจากจุดเริ่มต้นไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ ตามขั้นตอนดังนี้ 1) การสร้างการรับรู้ในประเด็นที่ต้องการสร้างจิตสำนึก 2) การชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องตระหนัก 3) การกระตุ้นให้เกิดการคิด 4) การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ 5) การชักนำให้นำไปปฏิบัติ 6) การเชิญชวนให้นำไปเผยแพร่ 7) การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่องในความคิดและการปฏิบัติ 8) การเสริมสร้างให้จิตสำนึกมั่นคงแข็งแรง การจะทำให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความยั่งยืนจะต้องมีการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกทุกระดับทุกฝ่าย ได้แก่ ครอบครัว โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูของพ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง สำหรับชุมชนนั้นมีการสร้างจิตสำนึกโดยผู้คน และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นต่อสมาชิกของชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ถือเป็นกำลังสำคัญในอนาคต นอกจากนี้สถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยบูรณาการในหลักสูตรต่าง ๆ ให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่าง ๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเน้นความร่วมมือระหว่างสถาบันศึกษากับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ (Rodnual, 2012) ผลการวิจัยและพัฒนารูปแบบการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาเหมียงในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับ Choenghom et al. (2014) ทำการศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกสุจริตให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านหาดแพง(หาดแพงวิทยา) ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีผลคะแนนจิตสำนึกสุจริตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Toonthong, Chawianghong & Dawan (2017) ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนจังหวัดลพบุรี โดยใช้การปรับพฤติกรรมทางปัญญา ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชนหลังใช้สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงป่าแป๋ผ่านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 องค์ประกอบได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและผ่านการนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงที่โรงเรียนป่าแป๋วิทยาเรียบร้อยแล้ว โรงเรียนอื่นที่มีสภาพบริบทและความต้องการใกล้เคียงกันสามารถนำไปเป็นแนวทางดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจเชื่อใจแก่สมาชิกในชุมชนด้วยความจริงใจเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายใต้เป้าหมายเดียวกัน
2. ควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดมีส่วนร่วมแสดงความสามารถและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระอย่างแท้จริง
3. ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความพร้อมของโรงเรียน ดังนั้นการที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นลงสู่กระบวนการเรียนการสอนควรต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านโรงเรียนด้วยเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรทำการศึกษาการนำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เก็บรวบรวมได้ในรูปแบบของกลุ่ม และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนต่อไป
2. ควรพัฒนารูปแบบการวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนป่าแป๋ในด้านอื่น ๆ ต่อไป เช่น การประกอบอาชีพ คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นต้น
3. ควรมีการนำเอากระบวนการวิจัยและพัฒนาไปใช้เพื่อการอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาอื่น ๆ ในท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีสภาพความพร้อมในการพัฒนาเช่นเดียวกับชุมชนป่าแป๋

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมอันเป็นภูมิปัญญาของถิ่นให้คงอยู่ต่อไปนั้น ควรเริ่มจากการพัฒนาเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน การศึกษาการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงป่าแป๋ผ่านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอื่น ๆ ของนักเรียน โดยเริ่มจากศึกษาข้อมูลบริบทโรงเรียน ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ชุมชน และวิเคราะห์สถานการณ์ของโรงเรียนเพื่อให้องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพบริบทเบื้องต้นที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของชุมชน นำข้อมูลมาสร้างรูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงโดยเน้นการมีส่วนร่วมตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญให้ได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ จากนั้นการนำรูปแบบไปใช้ในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา โดยเริ่มจากการสร้างความ

ตระหนักแก่ชุมชน ผู้บริหาร ครูและนักเรียนโรงเรียนป่าแป๋วิทยา จัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นำมาออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ทำให้นักเรียนมีค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาเมียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผ่านเกณฑ์ที่โรงเรียนร่วมกันกำหนดไว้ทุกระดับชั้น

References

- Buosoute, R. (2012). *Direction and Area of Evaluation*. (3rd ed.). Nakhon Sawan: Rimping Karnpim. (In Thai)
- Choenghom, A., Sankhacha, M., Chornburi, S., & Onsampant, S. (2014). Development Learning Model for Growing an Honesty Consciousness for Student of Baanhadphaeng School (Hadphaengwittaya). *Journal of Educational Administration*, 4(3), 220-233. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EdAd/article/view/57459> (In Thai)
- Jaritped, J. (2014). *The Participation of Personnel Administration of the Teachers under Lop Buri Primary Educational Service Area Office*. (Master of Education Thesis, Thepsatri Rajabhat University). (In Thai)
- Kaewdaeng, R. (2003). *Guide for recruiting and selecting Thai wisdom teachers*. Bangkok: Parbpim Printing. (In Thai)
- Kanjanawasee, S. (2016). Research and Development for Thai Education. *Silpakorn Educational Research Journal*, 8(2), 1-18. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/77495> (In Thai)
- Papae Subdistrict Administrative Organization. (2015). *Strategic Plan for the Development of PaPae Subdistrict Administrative Organization*. Chiang Mai : Papae Subdistrict Administrative Organization. (In Thai)
- Papae Witthaya School. (2018). *Annual Action Plan 2018*. Chiangmai: Papae Witthaya School School. (In Thai)
- Pathan, A. (2015). *Local Wisdom and Natural Disaster Management for the Self-Reliance of the Community Way of Life*. Phetchabun: Phetchabun Rajabhat University. (In Thai)
- Pengsawat, W. (2009). Research and Development. *Sakonkakhon Rajabhat University Journal*, 1(2), 1-12. https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/snru_journal/article/view/10186 (In Thai)

- Phongthong, T. (2016). *Parents' Participation In Early Childhood Education Management Of School In Kaeng Hang Maeo District Under The Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 1*. (Master of Education Thesis, Burapha University). (In Thai)
- Plant Genetic Conservation Project Office Under The Royal initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn. (2019). Plant Genetic Conservation Project Under The Royal initiative of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn. Retrieved from <http://www.rspg.or.th/activities/index.htm>. (In Thai)
- Rodnual, P. (2012). *Consciousness for balanced and sustainable development in the Thai social context*. Retrieved from <http://preedar.blogspot.com/2012/11/blog-post.html>. (In Thai)
- Suttiyotin, N. (2016). *Theory of consciousness Building awareness And cultivating consciousness*. Retrieved from <http://nattawatt.blogspot.com/2016/12/consciousness.html>. (In Thai)
- Tawarit, K., Soonthornroj, W., & Jansaeng, A. (2016). Development of Model for Learning Management for Enhancing Local Consciousness of Senior High school Students through Socialization Process. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, 22(2), 42-51. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemmsu/article/view/157538> (In Thai)
- Toonthong, T., Chawianghong, B., & Dawan, S. (2017). A Model of Public Mind Development for Youths in Lop Buri Province by Using Cognitive Behavior Modification. *Journal of Education*, 28(2), 65-74. <http://ojslib3.buu.in.th/index.php/education2/article/view/4949> (In Thai)